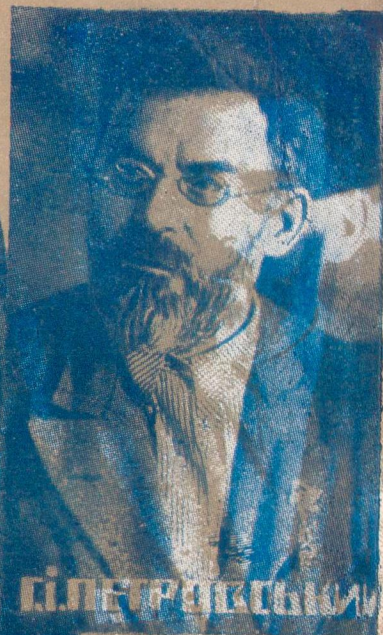

Всесвіт

1934

П. ПЕТРОВСЬКИЙ

В. ВРУБЕЛ

В. ЗАТОНЧУК

М. КРАВЧУК

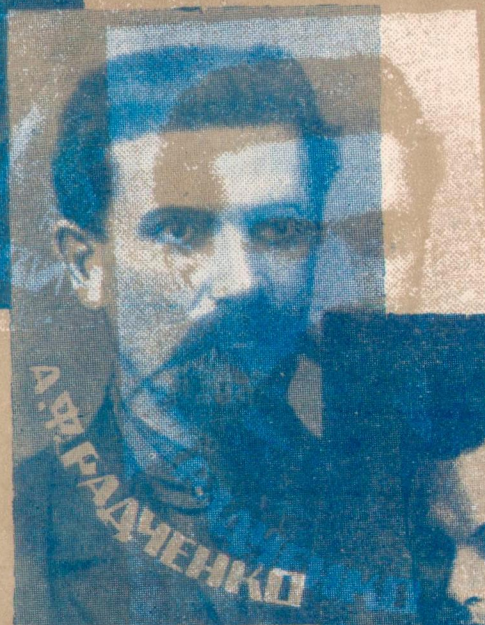
К. КІРІАК

К. КІРІАК

М. МАТАНОВИЧ

А. РАДЧЕНКО

І. КЛИМЕНКО

1926
1960/2

ПОЛІТ-БЮРО
ЦК КП(Б)У

Українська Наукова
Універсальна Бібліотека

ВУФКУ

ВУФКУ

Всеукраїнське Фото-кіно Управління

В найближчий час випускає в прокат:

„Трипільська трагедія“

Сценарій — Епіка

Постановщик — Анощенко

Оператор — Лемке

„Боротьба“

В найближчий час випускає в прокат:

„Трипільська трагедія“

Сценарій — Епіка

Постановщик — Анощенко

Оператор — Лемке

„Боротьба велетнів“

Сценарій — Лазуріна

Постановщик — В. Турін

Оператор — Форестье

„С и н і й п а к е т“

Сценарій — Шкурупія

Постановщик — Лопатинський

Оператор — Калюжний

92668/2-4

[05 (47714)X] „1926“].

Пролетарі всіх країн, єдняйтеся!

ВСЕСВІТ

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

№ 2 (25) 1 лютого 1926 р.
Рік видання II-й.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

Харків, вул. Лібкнехта, № 11.
Тел. № 34-76.

1971
10/10/71
10/10/71

П. Лісовий.

Надспорожнілим полем з жалем віє осінній вітер. Йому нема за що зачепитись і він з виттям несе туди, край неба, де сизі хмари стали важкою громадою.

Промінь вечірнього сонця прорізає темне небо і тремтів на обдертому порожньому полі. Земля, як старчиха, лежала під ним і убогість її була гнітюча.

З-за обрію, на шляху, показалося дві сірих по-статі. Здавалось, ці двоє людей вийшли прямо з хмар, куди чорною смугою тікав широкий шлях. На обох були обшарпані, в кнотах шинелі, на головах старі кашкети, а ноги були обмотані ганчір'ям.

Вітер, ніби радіючи, що найшов в кого вдарити, з силою налетів на них і розбившись, з сумним свистом побіг далі.

Менший на зріст захитався і щось похоче на стогін вирвалось з його посинілих уст.

Другий сказав:

— Не відставай, брате, не відставай. Уже скоро... Всього чотири верстви лишилося.— І він ласкаво піддержав того, що ото-то, здавалося, мав от знесилля сісти.

Перший прохрипів:

— Не сила, брате, далі йти!..

— Ну-ну, подержись трохи. Вже скоро будемо дома,—він говорив бадьоро.—А там жінка нас зустріне, обігріє, нагодує. У мене відпочинеш. Хороша у мене, брат, жінка, добра. Її справді дома, як побачиш, вона тебе чекає.

поворот

(З сільських нарисів)

Ну, скажу тобі, як у раю я жив... І де та тільки війна вилась!..

Другий мовчав. На лиці йому застигла мука і з кожного кроком у нього виривався тихий стогін, а крізь онучі просіла пала кров і мочила замерзле груддя шляху.

Були обое похоче на привиди смерті, і здавалось, ніби вони тільки-но виривались з нечуваних тортурів. Були знесилені, кождий подув вітру зупиняв їх, настільки були вони слабкі.

На небі згас останній промінь, громада хмар виросла велетенських розмірів, на землю упала темрява. Вітер застиг ще дужче, ще сумніше.

Та ось показались впереді вогники і другий сказав:

— Он, глянь,—село! Це наша Тернівка. Скоро буде вдома!..

Більше він не міг нічого сказати, бо щось здушило його горло, а по щоках побігло гаряче, що вогнем пекло їх.

Перший відповів:

— Ти йди, а я тут посидю, піджду тебе. Бо не можу ступня далі зробити. Він захитався і стогоном сів на землю.

— Ну, це дурни Михайле,—сказав перший, — скаво, ніби до хлібчика, другий,—це зовсім недалечко. Трохи вулицею, а то повернемо в провулок і дома. Ну, підводи мене?..—Він підвів Михайла, бережно узяв його під лікоть і вів його до дверей. Вони йшли, спот...

З-за обрію, на шляху, показалось дві сірих по-
статі. Здавалось, ці двоє людей вийшли прямо з хмар, куди
чорною смугою тікав широкий шлях. На обох були обшарпані,
в кнотах шинелі, на головах старі кашкети, а ноги були обмо-
тані ганчір'ям.

Вітер, ніби радіючи, що найшов в кого
вдарити, з силою налетів на них і розбив-
шись, з сумним свистом побіг далі.

Менший на зріст захитався і щось похоче
на стогін вирвалось з його посинілих уст.

Другий сказав:

— Не відставай, брате, не відставай. Уже
скоро... Всього чотири верстви лишилося.— І
він ласкаво піддержав того, що ото-то, здава-
лося, мав от знесилля сісти.

Перший прохрипів:

— Не сила, брате, далі йти!..

— Ну-ну, подержись трохи. Вже скоро
будемо дома,—він говорив бадьоро.—А там
жінка нас зустріне, обіріє, нагодує. У мене
відпочинеш. Хороша у мене, брат, жінка, доб-
ра і-ї зрадіє вона, як побачить мене... Де-ж,
пак, шість років не бачились... А любились
ми як?

Велика повідь у Кельні

На вулицях м. Рейдта (біля Кельну).

Приток води Майна, в час
повіди, перетворився в бурх-
ливий потік, що залив ву-
лиці міста.

Другий посміхнувся:

— Хтось, видно, весілля грає. Та ще коли
хто й не з сусід. Може ще, брат, погуляємо з
роги, га!... як ти думаєш?

Вони йшли, а звуки поволі наближались. Чу-
вже було окремі голоси, доносились гупотнява
танк в, чулись окремі веселі вигуки.

— Ач, як їх розбирає,—не переставав ба-
кати другий. — Видно, добре гуляється!..

Більше він не міг нічого сказати, бо щось здушило його
горло, а по щоках побігло гаряче, що вогнем пекло їх.

Перший відповів:

— Ти йди, а я тут посилю, піджду тебе. Бо не можу
ступня далі зробити.
Він захитався і
стоном сів на з-
лю.

— Ну, це дурни-
Михайле,—сказав
скаво, ніби до хл-
чика, другий,—це
зовсім недалечко.
трохи вулицею, а
повернемо в прову-
і дома. Ну, підводи
Ну?..—Він підвів
хайла, бережно у-
його під лікоть і в-
не випускав більш.

Вони йшли, спот-
каючись, середина
вулиці і їх мож-
було прийняти за дв-
кумів на підпитку.

Другий говорив:

— Потерпи брат,
це ось зараз... Теп-
уже скоро... Як-би
темно, то я-б тобі у-
й свою хату по-
зав... Хороша у ме-
хата, на три кліт-
—уже з жінкою
били... самі...

До них доніс-
звук весільної музики.
Скрипка жалілась:

На що мене берете
Куди мене веде-
А бубон притакував
Ой, щось буде!...
Ой, щось буде!...

І темряві показались купки людей. Ясно чулась розмова. На темну вуличку лягло світлим злотистим полотном хатне світло. Коло одного з дворів була помітна метушня. Із-за плоту чулись захоплюючі звуки „чумака“. Якийсь чоловічий голос ривав землю і іноді різко вигукував:

У-я!.. Хо-хо-хо!.. Крой!

Другий широкими очима вставився в хату, звідки лилось світло і голосом, в якому чулось і нерозуміння і розгубленість, промовив:

— Це либонь, у мене!... Щоб воно могло значити?..

Нявся тінь, якийсь сумнів закралась до нього в душу. Він зникнув, але вдержавсь на ногах і попростував прямо до воріт, що широко були відчинені. Товариш його пошкандибав у них.

Серед людей пішов шепіт:

— Пленні, пленні...

Другий, що ввесь час утішав свого товариша, став проповідувати вперед. Хтось закричав:

— Уй, дружко, тут ось двоє пленных прийшли! Піднеси їм царів! Вони з дороги, хай підправляться!

А меншого вже обступили цікаві і стали розпитувати:

— Хто?.. відкіля?.. Де були?.. Куди йдете?

Але він не міг нічого сказати, а тільки тупо дивився й напевні промовив одне слово:

Сісти...

Його посадили на призьбу, хтось приніс чарку, але полонений не міг навіть удержати її в руках. Горілка розхлюпувалась, і пришлось її силою влити йому в рот.

Сердобольна молодиця сказала:

Видний, як-же він стомився!..

Коло рундука дружко з великої пляшки наливав чарку й казав:

Випийте, товаришу, а потім до хати ходіть, закусите...

Полонений узяв чарку, та вона чомусь танцювала йому в руках і він, щоб не впустити, взяв її обома руками і промовив:

— За ваше здоров'я, куме Степане!..

Дружко витріщив очі, потім нагнувся нижче до самого обличчя, і чим більше дивився, тим ставав біліший.

— Так це ви, куме Іване?.. — сказав він так само тихим, але повним жаху голосом. — Так це ви?.. Де-ж ви узялися?...

— Я... я самий... І оце стою й дивуюся, що за весілля в моїй хаті?

Дружко хотів щось сказати, але не міг, і став шукати підпори коло причілка. Нарешті вимовив:

Сергій Есенін.

* * *

„Ну, прощай. Я тобі, тільки жінка“.
Подивилась в-останнє кругом.
А на дворі летіли сніжинки,
Мерехтіли, як сон, за вікном..

Тільки дум заклопотані зграї,
А за думами... постріл, і—тьма..
Дим цигарки пливе, пропливає,
Як любов, як життя, пропливає...

Його посадили на призьбу, хтось приніс чарку, але він не міг навіть удержати її в руках. Горілка розхлюпалась, і пришлось її силою влити йому в рот.

Сердобільна молодиця сказала:

— Бідний, як-же він стомився!...

Коло рундука дружко з великої пляшки наливав чарку й казав:

— Випийте, товаришу, а потім до хати ходіть, закусите...

Полонений узяв чарку, та вона чомусь танцювала йому в руках і він, щоб не впустити, взяв її обома руками і промовив:

— За ваше здоров'я, куме Степане!...

Дружко витріщив очі, потім нагнувся нижче до самого блідця, і чим більше дивився, тим ставав біліший.

— Так це ви, куме Йване?... — сказав він так само тихим, але повним жаху голосом. — Так це ви?... Де-ж ви узялися?...

— Я... я самий... І оце стою й дивуюся, що за весілля в моїй хаті?

Дружко хотів щось сказати, але не міг, і став шукати підпори коло причілка. Нарешті вимовив:

— Та стійте!... Та ми-ж усі вважали вас давно за мертвого!.. Та що це воно таке?... Ой господи!...

І він безпорадно крутив головою.

А чутка уже пронеслась по всьому двору і весь народ став тиснутись до рундука, бажаючи бути ближчим до подій.

Іван мовчки зійшов по східцях у сіни, перед ним мовчазно наступились, — і він ступив до хати. Та тут він таки не витримав і похитнувся.

Щось примусило його ухопитись за серце і обіпертись на стіну. Якись невимовний і короткий крик вирвався йому при цьому з грудей.

Всі повернули до нього голови і остовпіли. А молода, що за мить була весела й червона, раптом стала біліша крейди.

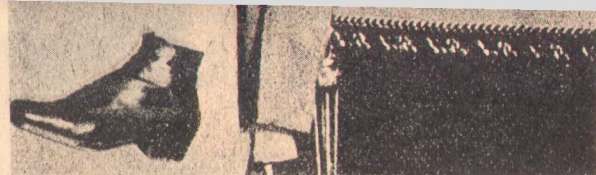
Палачка наче обрубана, ущухла і в хаті наступила тоскна й гнітюча мовчанка.

Потім з покуття зірвалась молода, з риданням кинулась до Івана, припала до його брудних, у ганчір'ях, ніг і голосила:

— Мій Івасику, мій рідненький!.. Де-ж ти це стільки був?.. Де-ж ти так довго пропадав?.. Я видавила усі очі за тобою! Діти що-дня плакали без тебе!.. Ой, людоньки добрі, порадьте-но мене, що робити? Якого чоловіка брати?...

Але ніхто не мовив ані слова, і тиша стояла така, що чути було калатання сердець. І всі чомусь не хотіли дивитись одне одному в лице. А молодиця так і лишилась з простягнутими руками на долівці.

Тоді всі повернулись до Івана, бо йому слово належало. Та він ступнув крок, ступнув другий, потім, ніби його хто переломив надвое, сів на лаву, ухопив голову в руки і став хитатись в бік, а в ньому щось кликотало, із горла виривались якісь хрипкі звуки і щоб стримати себе, від скрипіт зубами.

Сергій Есенін.

* * *

„Ну, прощай. Я тобі, тільки жінка“.
Подивилась в-останнє кругом.
А на дворі летіли сніжинки,
Мерехтіли, як сон, за вікном..

Тільки дум заклопотані зграї,
А за думами... постріл, і—тьма...
Дим цигарки пливе, пропливає,
Як любов, як життя, припливає...

Тільки постріл... і мозок—на клоччя...
І волосся і кров на стіні...
От чому я минулої ночі
За Есеніним плакав у сні.

Вітер шибками грає і дзвонить,
Не влетить у кімнату ніяк.
Він такий, як і я, невгомонний,
Безталанний такий, як і я.

Хто там плаче прощально і дзвінко,
Чий чорніє в вікні силует?..
Так. Для мене вона—тільки жінка,
Як для неї я—тільки поет.

В. Сосюра.

Тут підвівся молодий, що досі сидів приголомшений на покуті, став перед Іваном і схвильованим голосом казав:

— Слухайте, Іване, не виніть Марфи ні в чому. Вона не винна. Винен я, я й мушу нести кару. Вона вас так ждала, вона так довго виглядала. Аж ось усі повернулись с фронту... Потім усі прийшли з плену, а вас усе нема та й нема. А коли прийшов Сашко Мирошників, та сказав, що він чув, ніби ви в пліну в Германії померли... Але й тоді вона ще не вірила, а все ждала. Та вже люди стали казати: — Чого ти ждеш? Якби він був живий, то давно-б уже прийшов... Чого ж ти себе сушиш?.. Ось, як діло було, Йване!.. Правду я кажу, люди?...

І всі глухо й твердо сказали:

— Правду!...

— Що-ж ми будемо робити?—підвів голову і тихо запитав Іван.

Але ніхто нічого не міг порадити. Всі мовчки стояли і кожен не знав, що сказати.

— Що ми будемо робити?—знов тихо запитав Іван, переводячи очі з одного на другого.

Тоді слово узяв дід Терешко і перед Іваном ковтаючи слова, говорив:

— Тут, Іване. вийшла помилка... Помилку цю, значить, треба виправити... Як?...—дід Терешко обвів хату очима і вів далі:—Вас у Марфи, виходить, два чоловіки тепер от, значить, я й кажу,—тут дід зовсім захвилювався,—я й кажу, значить, хай сама Марфа вибере одного з вас.

Кого вона вибере, той, значить, і буде їй за чоловіка.

А другий мусить без скандалу уступитись.

Правду я кажу?—звернувся дід до людей.

— Правду!.,—сказали люди.

— Ти як, Хведоре?—звернувся він до молодого.—Згоден?

— Я пристаю на це...—сказав тихо Хведір.

— А ти, Іване?

— Я теж!...

Тепер усі дивились на Марфу. Кого вона вибере?

А вона, як підбита птиця, кинулась було до Хведора, потім кинулась до Івана.

Зупинилась.

105-ти літній дід

Гавриш живе на Миргородщині. Дід ще досить бадьорий для своїх років, має добрий слух, зіркі очі. Зфотографовано діда в час спочинку за молотьбою хліба.

Її лице прийняло образ муки. Вона заломила руки.

В хаті чекання напружилось, струна.

Марфа шукала поради в очах.

Поради не було.

Тоді вона опустила безсило руки й тихо-тихо, скоріше шепітом, ніж словами, промовила:

— Я вибираю Йвана...

Шепіт полегкості пронісся по хаті, ніби гора піску посунулась.

Той шепіт підхопив вітер і поніс його у поле, і розвіяв, розсипав та шелестом сухого бадилля.

Дружко вхопив карафку з горілкою і гукнув у сіні:

— Музики, польки!..

Через годину на покуті сидів втомитий, у білій сорочці, Іван.

Поруч з ним його товариш.

Коло нього недавній „молодий Хведір.

В хаті стояв вереск, крик, гамір.

Люди, пили сміялись, оповідали про війну, згадували свої пригоди.

На дворі скаржилась скрипка:

На що мене берете?...

Куди мене ведете?...

А бубен їй притакував:

Ой, щось буде!...

Ой, щось буде!...

П. Лісовий.

А другий мусить без скандалу уступитись.

Правду я кажу?—звернувся дід до людей.

— Правду!.,—сказали люди.

— Ти як, Хведоре?—звернувся він до молодого. — Згоден?

— Я пристаю на це... — сказав тихо Хведір.

— А ти, Іване?

— Я теж!...

Тепер усі дивились на Марфу. Кого вона вибере?

А вона, як підбита птиця, кинулась було до Хведора, потім кинулась до Івана.

Зупинилась...

Гавриш живе на Миргородщині. Дід ще досить бадьорий для своїх років, має добрий слух, зіркі очі. Зфотографовано діда в час спочинку за молотьбою хліба.

Через годину на покуті сидів вмитий, у білій сорочці, Іван.

Поруч з ним його товариш.

Коло нього недавній „молодий Хведір.

В хаті стояв вереск, крик, гамідер.

Люди, пили сміялись, оповідали про війну, згадували свої пригоди.

На дворі скаржилась скрипка:

На що мене береже?...

Куди мене веде?...

А бубен їй притакував:

Ой, щось буде!...

Ой, щось буде!...

П. Лісовий.
10/11—26 р. Харків

П. Й. КАПЕЛЬГОРОДСЬКИЙ.

(До 20-тирічного ювілею літературної діяльності).

Пилип Йосипович Капельгородський, син селянина, народився в 1882 році на Харківщині, в селі Городищі.

Вчився в Полтавській духовній семінарії, але перед закінченням 5-ої класи його на селі 1902 р. було заарештовано в зв'язку з селянським аграрним рухом на Червоноградщині (Константиноградщина) й вислано на Харківщину під догляд поліції.

В 1903 р. т. Капельгородський перебрався на Кубань, де й учителював до 1902 р., після чого з розпорядження харківської жандармерії його звільнили з учительської посади й вислали на Харківщину. Повернувшись на Кубань, він 1905 р. брав участь у революційних подіях в районі м. Армавіру.

В 1909 р. т. К. знову був заарештований за революційну діяльність і після довгого перебування в Армавірській тюрмі, його було передано до суду. Матеріали для обвинувачення послужили, між іншим, його революційні вірші: «Не стріляй» та інш.

Тов. К. працював на різних посадах: учителював, був інструктором кооперації, обласним статистиком, головою с.-г. райсоюзу, лектором соціально-економічних наук, секретарем редакції, редактором. Але весь час основною працею його була література й журналістика.

Перші поезії його надруковані в 1905 р. в збірці «Перша ластівка», після чого він приймав участь майже в усіх українських журналах, газетах та збірках дореволюційного часу.

Окремим виданням вийшли тільки поезії перших часів та книжка «Українці на Кубані», спалена потім у Києві денікінцями.

Напрямок поезії т. Капельгородського і його журнальних та газетних статей за всі 20 років одинаковий—боротьба за визволення пригноблених та поневолених. Йому-ж належать перший переклад «Похоронного маршу» (журнал «Вільна Україна», 1906 р. ч. 5—6), революційні вірші у збірках «З неволі» (склали вологодські засланці 1907 р.) та в «Терновому вінку». Його п'єса «Чарівна сопілка», що вийшла двома виданнями 1923 р. та 1925 р.,—тільки продовження дореволюційної літературної праці.

Почавши з «Вістей Лубенського Ревкому», т. К. брав участь в «Червоній Лубенщині», а зараз постійний співробітник газети «Більшовик Полтавщини» та «Робітника».

В день 20-тирічного ювілею, т. К. одержав багато телеграфних привітань, листів. Окріюро секції робітників преси урочисто святкувало ювілей журналіста-громадянина.

Гр. Рогозівський.

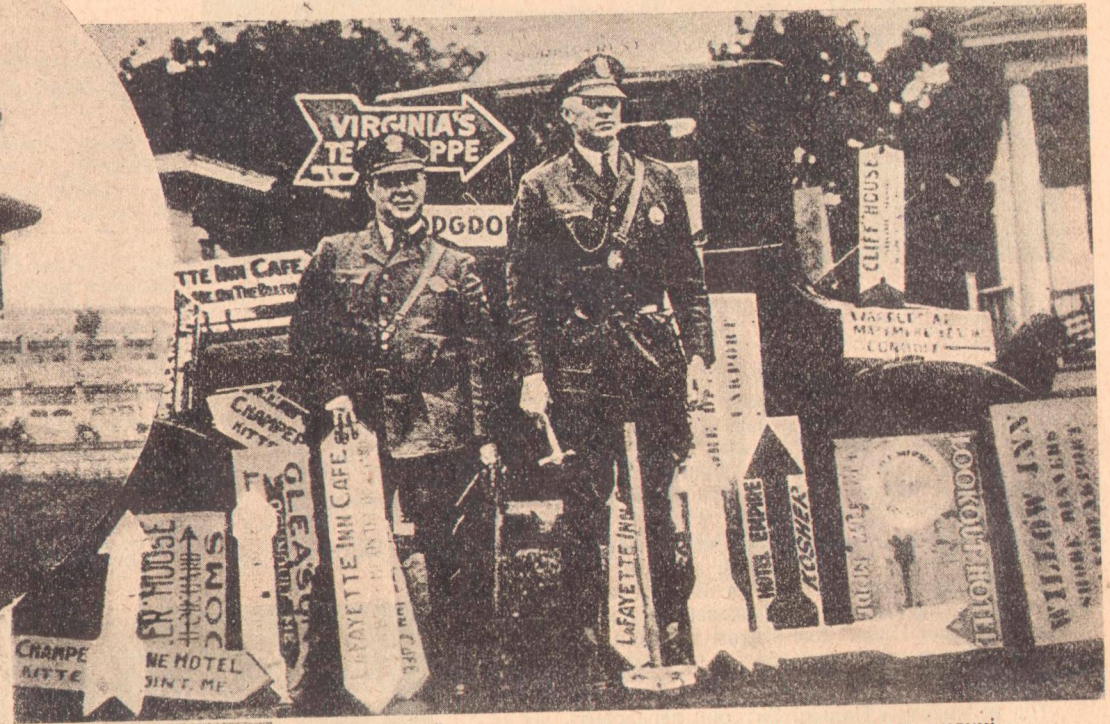
ВСЕСВІТНЯ

І
Л
Ю
С
Т
Р
А
Ц
І
Я

Жіноча демонстрація на вулицях у Пекіні; в овалі — „Пуп землі“ — храм небес у Пекіні

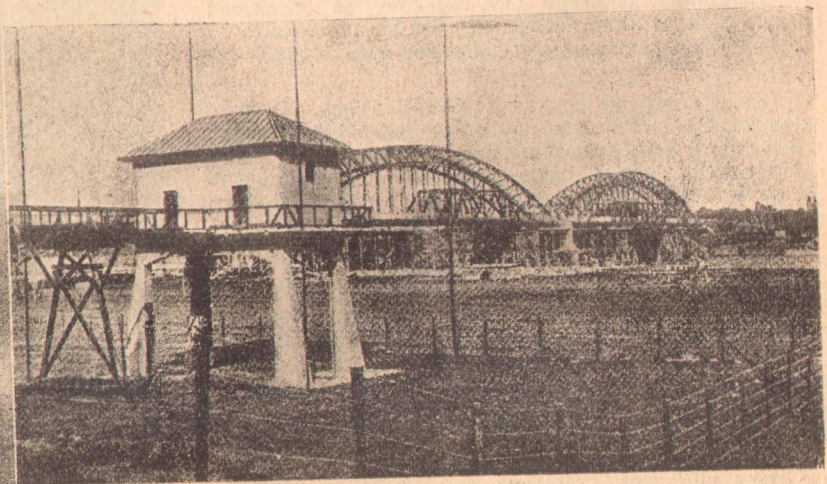
Жіноча демонстрація на вулицях у Пекіні; в овалі — „Пуп землі“ — храм небес у Пекіні

Нью-Йорк. Поліцаї зривають плакати, що псують вулиці.

„Кінець світу“ — Край китайської стіни в Шанхай-Хуні

Динамітн. будинок на мосту через Рейн. Поставлено його „на всякий випадок“

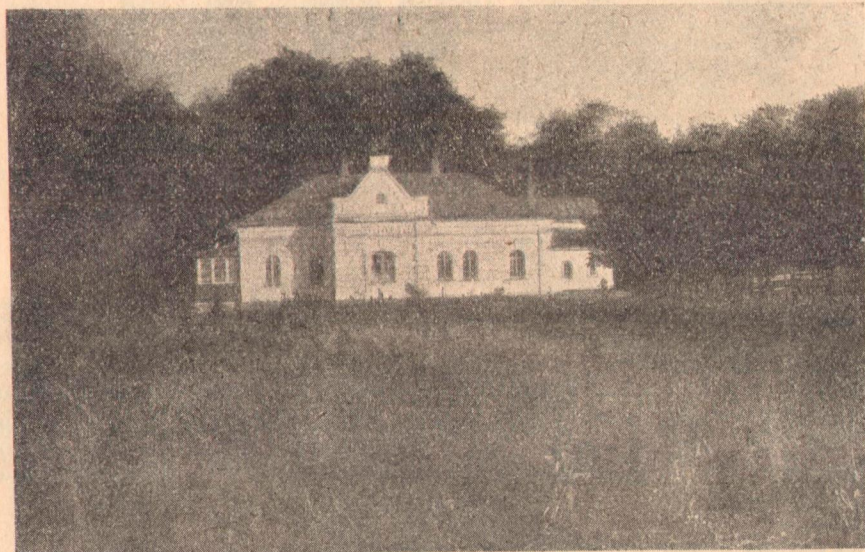

З МИНУЛОГО УКРАЇНИ

Батурин

* Містечко Батурин Конотопської округи на Чернігівщині багате на події в своєму минулому. Близькість Батурина до Московського кордону (Бурі-вель), природні фортечні дані, сприяли утворенню в Батурині в XVII віці політичного центру. Протягом XVII—XVIII віків Батурин був резиденцією гетьманів, які під охороною Московської варти почували себе тут надійно й звідсіля керували „запорозьким низом”. Московська самодержавна влада знайшла тут свій опорний пункт і через своїх ставлеників-гетьманів провадила управління краєм.

«Будинок Кочубея» в Батурині.

Заснування Батурина приписують Стефану Батурино. Ця звідка є у всіх енциклопедичних словниках і вважається начеб-то загальноприйнятою. Але частина вчених ставиться критично до цього твердження й ана-

ним „запорозьким низом”, що вперто обстоює „козацькі вільності”. Ця ко-сова боротьба між старшиною, що йде до перетворення в «шляхетство» народними масами, йде безупинно на протязі XVII—XVIII в. і центром цієї класової боротьби стає Батурин. Поруч з утвердженням «шляхти» та пот-дворянства ростуть і її намагання, що до самостійності України, бо укра-ська шляхта почуває конкуренцію з боку московського боярства, що пр-кладає поступово шлях до Чорного та Озовського морів та захоплює в с-руки торгівлю й промисловість. Тому поруч з класовою боротьбою вну-України між шляхтою і поспільством та козацькою «голоотою» ро-вивається й зовнішня боротьба за самостійність, що веде до спіл-зі шведами й повстання Мазепи.

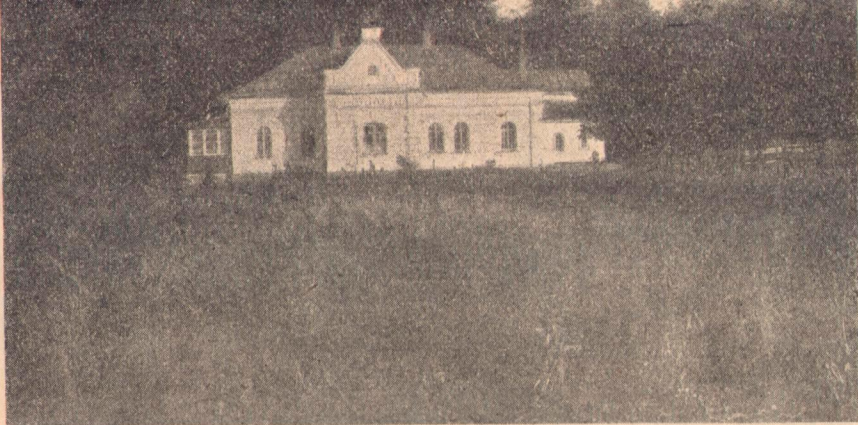
Підчас повстання Мазепи, коли Мазепа з частиною війська в-рушив з Батурина, Батурин було взято військом Меншикова й зру-новано до щенту. При знищенні, по словах Чернігівського літопис-погоріли всі будівлі міста за винятком лише будинку Кочубея та од-ної хатки, що притулилася до гори й яку обійшла пожежа. Т. Шевченко в поемі «Великий льох», на підставі народньої леген-оповідає про те, що Петро I приїздив до Батурина після руйнації біля єдиної залишеної хати зупинився й поїв коня. І дівчинка, поїла водою руйніника Мазепинської столиці, засуджена була на в-ні муки.

„Одна тільки й осталась
В Батурині хата;
І в тій хаті поставили
Царя ночувати,
Як вертався з-під Полтави.
Я йшла од криниці
Повз хатину, а він мені
Махає рукою:
Каже коня напоїти,
А я й напоїла;
Я й не знала, що я тяжко,
Тяжко согрїшила».

За часів Мазепи в Батурині збереглося слідуєче:

1) Будинок Кочубея, який підчас пожежі міста в 1708 році зал-шився, як власність «вірного царського слуги».

Цей будинок був років 40 назад реставрований, але його стиль і зо-нішній вигляд залишився (хоч реставрація його трохи й зменшила).

«Будинок Кочубея» в Батурині.

Заснування Батурина приписують Стефану Батурино. Ця звідка є у всіх енциклопедичних словниках і вважається начеб-то загальноприйнятою. Але частина вчених ставиться критично до цього твердження й знаходить, що більш обґрунтованим з'являється припущення, що Батурин засновано не раніш 1625 р., коли почалася колонізація цієї частини України. Ясне те, що Батурин був прикордоною пусткою й належав нормальній Москві.

На протязі свого існування Батурин був декілька разів зруйнований. Перше це сталося в 1631 році, коли в місті стався жорстокий бій між польським та Московським військом. Руїни міста zostалися за Московським військом, яким керував боярин Шеїн. Але згодом Батурин відійшов до Польщі й був у руках польського панства до козацької революції 1648—1654 року.

Під региментом Польщі Батурин переходить від одного польського пана до другого; попереду він був «пожалований» канцлеру Осолінському за «державні послуги», після смерті Осолінського він переходить до князів Любомирських, з рук яких він був забраний революцією...

Підчас козацької революції 1648—1654 р.р. Батурин, як фортеця відігравав значну роль «опорного пункту» в боротьбі й був одною з перших маєтностей, що були забрані від польських панів козацьким військом. Після Переяславської умови царем Олексієм Михайловичем Батурин було подаровано шуряку Богдана Хмельницького—Пану Золотаренко й цар дав грамоту «володіти містом йому та жінці його й дітям». Але пожежа зруйнувала місто й замість містечка Батурино, що «допустом божим все згоріло» Золотаренко одержує царського листа на Глухів.

Бурхливий запорізький низ, що не задовольняється царським региментом і гетьманською владою й весь час готовий повстати, утворює великі труднощі що до управління краєм і тому центр управління пересовується на північ і таким центром стає Батурин. Тут зосереджується військова старшина, яка поступово перетворюється в «дворянство» й опирається на військовою силу веде боротьбу з степовим поспільством та демократич-

одної хатки, що притулилася до гори й яку обійшла пожежа. Т. Шевченко в поемі «Великий льох», на підставі народньої легенди, оповідає про те, що Петро I приїздив до Батурина після руйнації біля єдиної залишеної хати зупинився й поїв коня. І дівчинка, що поїла водою руйнітника Мазепинської столиці, засуджена була на вічні муки.

„Одна тільки й осталась
В Батурині хата;
І в тій хаті поставили
Царя ночувати,
Як вертався з-під Полтави.
Я йшла од криниці
Повз хатину, а він мені
Махає рукою:
Каже коня напоїти,
А я й напоїла;
Я й не знала, що я тяжко,
Тяжко согрішила».

За часів Мазепи в Батурині збереглося слідує:

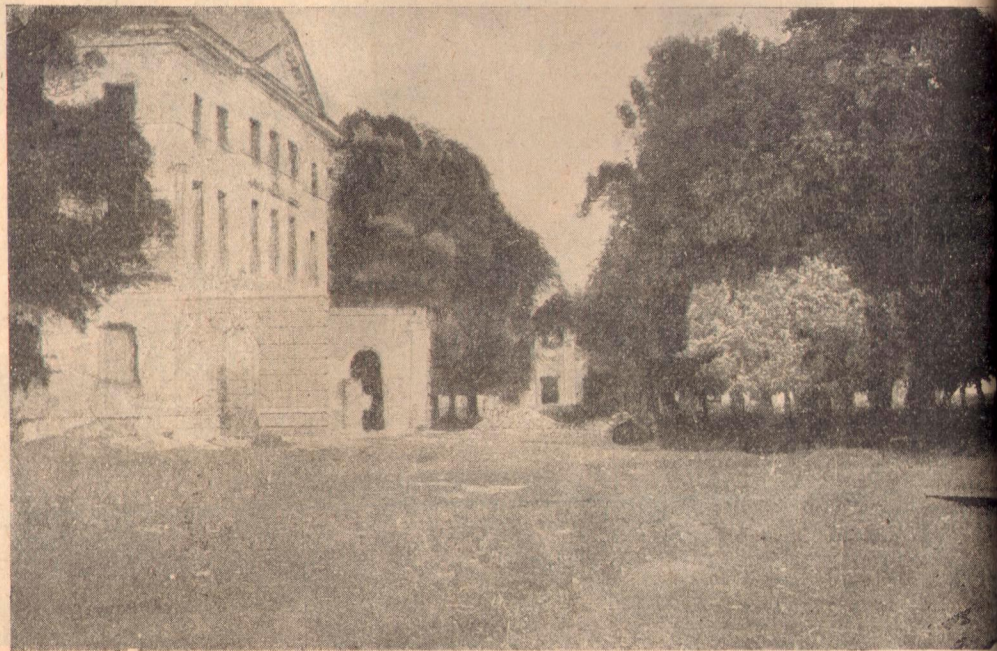
1) Будинок Кочубея, який підчас пожежі міста в 1708 році залишився, як власність «вірного царського слуги».

Цей будинок був років 40 назад реставрований, але його стиль і зовнішній вигляд залишився (хоч реставрація його трохи й зменшила).

Цей будинок, разом з старовинним чудовим парком, з'являються на старіших історичних пам'ятках Батурина.

Мебель у будинкові немає, вони забрані в Чернігівський музей, де й знаходяться.

Цікавим з'являється льох будинку, де була в'язниця.

Батуринський палац—збоку.

В'язниця добре збереглася, й досі помітні на стінах мають «слухові тасмні вікна» в які через які можна було чути, що каже ув'язнений під час її катування.

Тільки у в'язниці йде зверху через вузькі вікна з ґратами.

На в'язницю робить гнітюче враження.

На відомо в Батурині була центральна тюрма, в якій перебували Іван Сірко, Дорошенко, інші та інші народні герої того часу.

В'язниці не перешкоджали любовним зв'язкам Мазепи й в «цьому парку, що коло мурів Кочубея, відбувалися побачення старшого Мазепи з його коханою Марією Кочубей. Цей роман описаний Пушкіним в «Полтаві».

Залишилися також листи Мазепи, з яких видно, що поруч з жорстокістю яка виявилася в ньому в розправі з Палієм, Мазепа не був чужий і «сентиментальним» почуттям і ставленням до тат в ночі йшов не раз на побачення з Марією, коло паркану селитьби Кочубея.

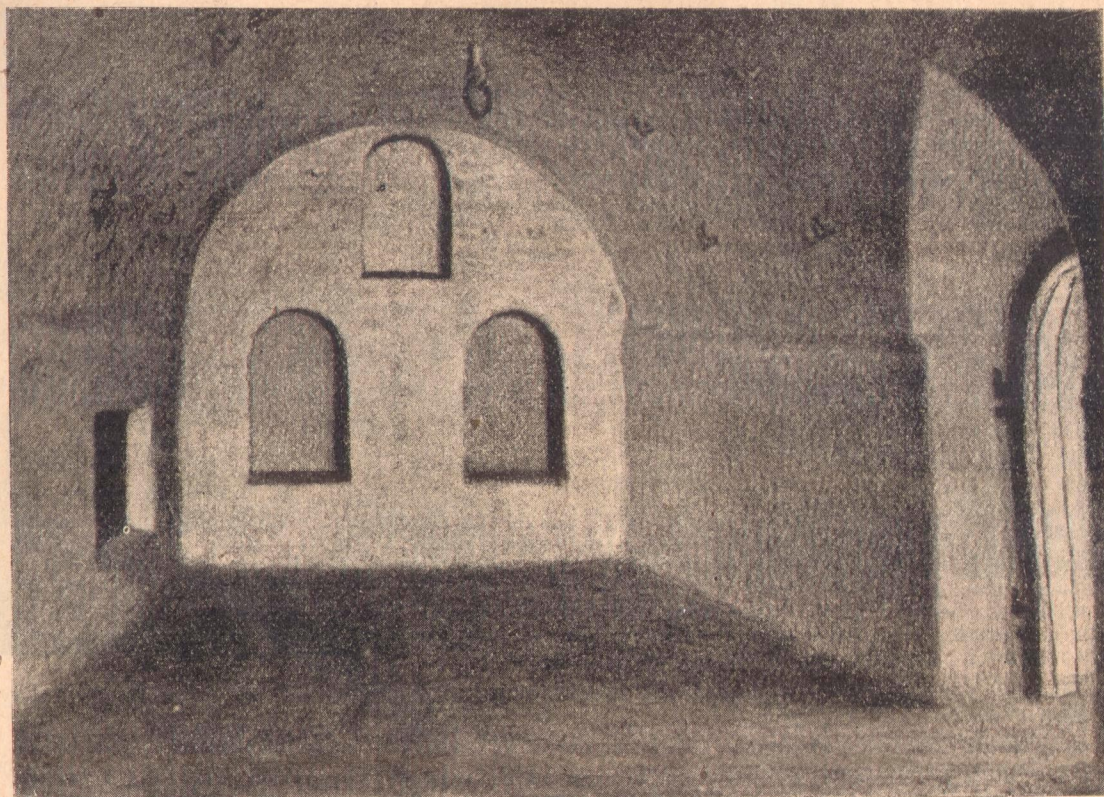
Кочубей в своєму доносі царю на Мазепу писав про свою сімейну «неславу» й писав про Мазепу в привласненні дочки та вбивстві. «Прельщая своими рукописными письмами дщерь мою непрестанно і своєму злому, писавши ей дари різлічние, яко єдиной любові, дабих аз от печалі живот погубіл; і не в силах не возмог лестю, преклонілс к обаянію і сотворі действом і обаянієм еще раз мой позбесітися, на отца и матерь пле-...

В парку при будинкові Кочубея й досі вказує на «дуб Марії», під яким ніби-то були побачення Мазепи з його улюбленою...

Місце де був палац Мазепи, так званий «Городок» й досі збереглося, що вказує на колишню фортецю, що оточена була ровом і сполучалася зі шляхом через місточки.

Після зруйнування в 1708 р. Батурин протягом декількох років залишався пусткою. Наказом Катерини 1726 р. Батурин було «пожаловано» європейцям. Тоді-ж було зроблено опис будівель, з якого видно, що й через 17 років після зруйнування міста ще не відновилося. Після опали Батурин було «отписано на єе величество».

Батурин відновився вже згодом, за часів гетьманування К. Розумовського, коли організована була «експедиція о Батуринському строєній» і здійснена реставрація міста. Наказом Єлизавети Батурин подано було «в царя й спадкове володіння» К. Розумовському. К. Розумовським було збудовано палац, для чого були споруджені «цегельні та листового срібла цегельні заводи», і запрошені видатніші архітектори того часу. Палац було збудовано по плану і під доглядом Ч. Камерона. В виданій в 1924 р.

Стара в'язниця в будинкові Кочубея.

архітектора-майстра знайшли своє втілення в будівлі батуринського палацу, який з'являється зразком «строого класичного стилю» і для збудування якого Камероном вибрано і чудове місце. І все це, як каже архітектор Лукомський.—разом з парком, Мазепинським городком, що зберіг і досі колишні вали, та тіністим садом, де у в'язниці були замкнені, згідно з народною легендою, Іскра і Кучубей, Батуринський палац утворив таку єдність архітектурного пейзажу, рівного якому не знайти ніде в Росії. Поруч з простотою зовнішнього виду будівель та строого пропорційності їх, Камерон дбає про ефектовність внутрішньої обробки та прикрас. Це одна з особливостей будівництва Камерона, що теж відбилося на Батуринському палаці. Сполучення «простоти й строгости» зовнішнього виду і ефектовності внутрішньої обробки і обробки деталей, поруч з красою місцевості, утворювало надзвичайну художню красу і тому К. Широцький каже, що «батуринський палац збудований Камероном уявляв собою найліпшу будівлю в Європі». Самому Розумовському не довелося жити в палаці і палац так і залишився «необитаємим». Він поступово руйнувався,

...спісався си дари различіє, яко єдиної
...полюжик, дабих аз от печали живот погубил;
...не возмог лєстю, преклонїлся к обаянїю
...сотворї действом і обаянїем еще
...моя возбесїтіся, на отца и матерь пле-

В парку при будинкові Кочубея й досі вка-
зано на „дуб Марії“, під яким ніби-то були
Мазепи з його улюбленою...

Місце де був палац Мазепи, так званий „Городок“ й досі зберегло
...що вказує на колишню фортецю, що оточена була ровом і сполу-
...а на шляхом через місточки.

Після зруйнування в 1708 р. Батурин протягом декількох років зали-
...пусткою. Наказом Катерини 1726 р. Батурин було „пожаловано“
...Тоді-ж було зроблено опис будівель, з якого видно, що й
...17 років після зруйнування місто ще не відновлюєся. Після опали
...Батурин було „описано на єе величество“.

Батурин відновився вже згодом, за часів гетьманування К. Розумов-
...коли організована була „експедиция о Батуринском строенїи“ і
...реставрація міста. Наказом Єлизавети Батурин подано було «в
...в єе надієне володіння» К. Розумовському. К. Розумовським було
...палац, для чого були споруджені «цегельні та листового срібла
...заводи», і запрошені видатніші архітектори того часу. Палац
...будувано по плану і під доглядом Ч. Камерона. В виданій в 1924 р.
...«Чарльз Камерон» дана характеристика цього архітектора-
...«Камерон был способен думать пятнами, не глядя на рисунок с
...линейным скелетом; Камерон—уточенный художник конца
...века, уверенный, что нет красоты вне искусства Эллады
...».

Відмічено також «внимательность Камерона к вопросам техники, он
...следит за прочностью построек». Ці всі особливості Камерона, як

Батуринський палац.

Стара в'язниця в будинкові Кочубея.

архітектора-майстра знайшли своє втілення в будівлі батуринського
палацу, який з'являється зразком «строго класичного стилю» і для збуду-
вання якого Камероном вибране і чудове місце. І все це, як каже архітек-
тор Лукомський.—разом з парком, Мазепинським городком, що зберіг і
досі колишні вали, та тінистим садом, де у в'язниці були замкнені, згідно
з народною легендою, Іскра і Кучубей, Батуринський палац утворив таку
єдність архітектурного пейзажу, рівного якому не знайти ніде в Росії.
Поруч з простою зовнішнього виду будівель та строю пропорційністю
їх, Камерон дбає про ефектовність внутрішньої обробки та прикрас. Це
одна з особливостей будівництва Камерона, що теж відбилося на Бату-
ринському палаці. Сполучення «простоти й строгости» зовнішнього виду і
ефектовність внутрішньої обробки і обробки деталей, поруч з красою
місцевості, утворювало надзвичайну художню красу і тому К. Широцький
каже, що „батуринський палац збудований Камероном уявляв собою най-
ліпшу будівлю в Європі“. Самому Розумовському не довелося жити в
палаці і палац так і залишився «необитаємим». Він поступово руйнувався,
переводився в розпорядження різних установ, що не могли його зберегти
як слід; і нарешті в 1911 році перейшов в завідування Петербурської гро-
мади охорони та збереження пам'яток старовини.

Громада почала реставрувати палац, але за браком коштів не могла
закінчити реставрації, що припинилася на початку імперіалістичної війни.
Підчас денкинщини, коли в Батурині протягом кількох місяців був фронт
і безупина стрільянина, палац було пошкоджено, а в 1923 р. сталася поже-
жа, що звела майже на нівель зроблену реставрацію.

Крім палацу з кінця XVIII—початку XIX в. залишалися
будована Розумовським церква.

В церкві зберігається коштовна євангелія-подарунок За-
порізької Січі.

На євангелії мається вирізаний напис 1775 р. про надан-
ня євангелії Батуринській церкві: «коштом Павла Флоро-
вича Головатого козака Січі Запорізької».

В XIX віці в Батурині та його окозі стає славнозвіс-
ним пасічництво яке було розпочате відомим П. І. Проко-
повичем.

Царський уряд підозріло ставиться до бжільницької
пропаганди і бжільництво в кінці XIX в. підпадає, а разом
з його підупадом закривається й батуринський свічний
завод, що розвив був значну продукцію...

Зараз в 1924 р. заходами місцевої влади засновується
пасічницьке т-во ім. Прокоповича, яке поставило своїм зав-
данням відновлення бжільництва в Батуринському районі.

Протягом XIX віку Батурин одвідує чимало туристів, ба-
туринські пам'ятки старовини викликають у туристів різні
почуття: у інших сум, у інших обурення і заклик до боро-
тьби з царським урядом.

Поет А. То стої, одвідавши Батурин, висловлює свій
сум з приводу занепаду палацу:

«Ты знаєш край, где Сейм печально воды
Меж берегов осиротелых льет.
Над ним дворца разрушенные своды,
Густой травой давно заросший вход».

Польський поет Падура, одвідавши Батурин, охоплений був зовсім іншим почуттям: „мазепинський городок“ викликав у нього революційне почуття обурення й помсти:

„Чи довго ще буде з молитвой і дзвоном
Запроданий піп чесне ймення кляти?“.

Дроздов у книжці „Аграрные волнения в Черниговской губернии в годы первой революции“ оповідає про події 1905 р. в Батурині: „На перший день Різдва до станової квартири зібралася велика юрба (до 200 душ), не дивлячися на те, що „всякие сборища“ були заборонені. На вимогу поліції і військових дозорів розійтися, з юрби відповідали посмішками та лайкою, однак, в решті юрбу вдалося розсіяти. Але на другий день в тому самому місці зібралася знов вже значно більша юрба. Відношення її до поліцаїв та війська було дуже вороже. Ніякі пропозиції розійтися не допомагали...

Тоді урядник та стражник звернулися до юрби з попередженням, що в разі люди не розійдуться, війсьсько почне стріляти. У відповідь на це по черешенню в урядників та стражників полетіли кії та поліна.

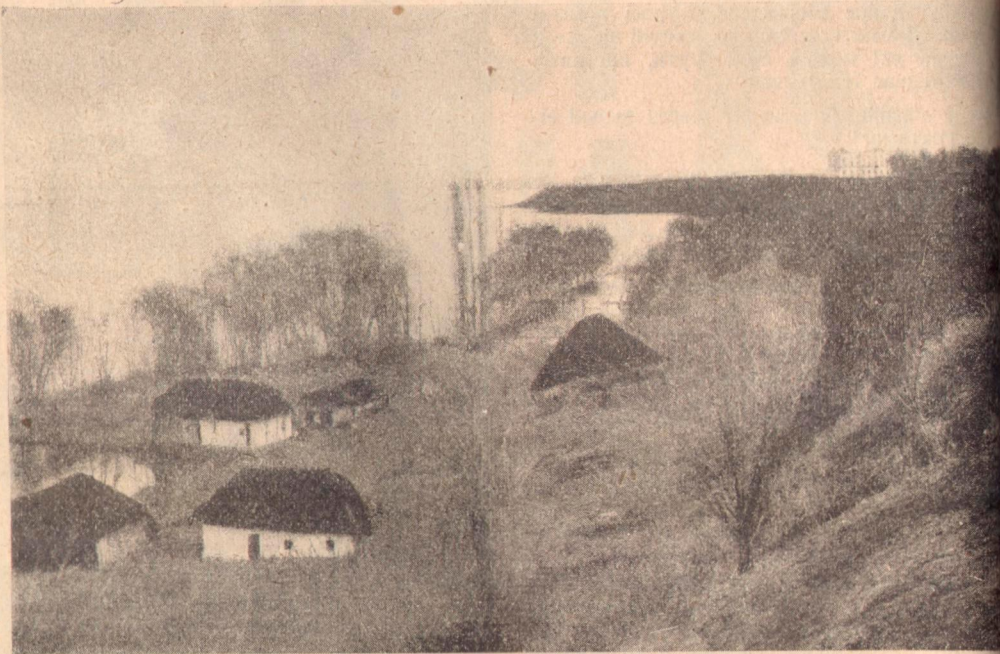
Стражниками було дано кілька залпів, одного громадянина було вбито і декількох поранено. Після вистрілів задзвонили в набат і народу почало збиратися ще більше. Становище було загрозливе, зібралася така сила людей, що навіть військо не відважувалася розпочати наступ.

Було викликано взвод драгунів.

А 31 грудня прибув до Батурину „сам“ жандармський полковник Рудов з ісправником. Почалися арешти...

Значну роль Батурин відіграв в житті Конотопської округи під час горожанської війни 1918–1920 р.

Під час денікинщини в Батурині протягом кількох місяців існував фронт і відважні „батуринські партизани“ вели наступ на Батурин, що закінчився відібранням Батурину.

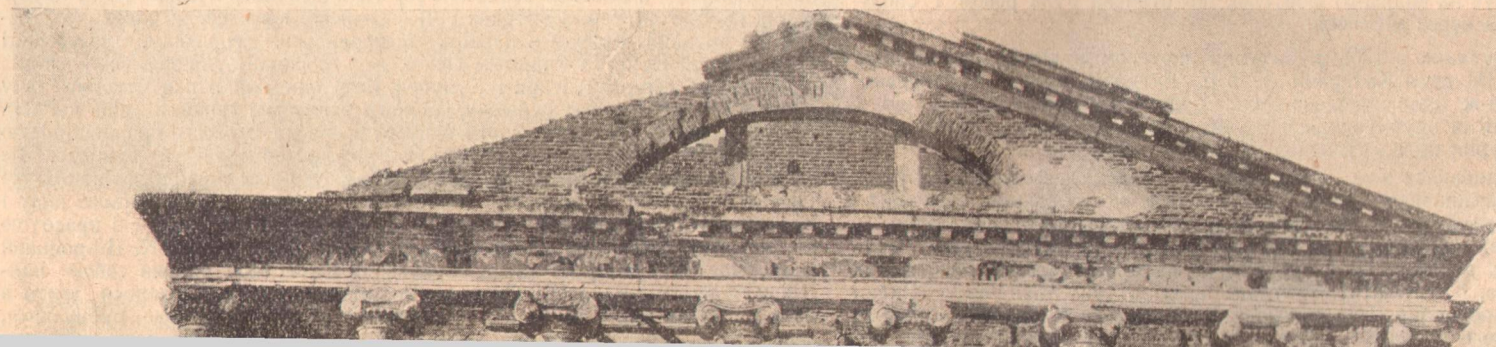

Околиці Батуринського палацу.

Організовані „батуринські отряди“ допомогли ліквідувати бандитизм Конотопщині.

Зараз, коли звернути увагу на „третій фронт“—культурне будівництво Батурин з його багатою історією та цінними пам'ятками має культурну цінність і збереження пам'яток старовини і мистецтва в Батурині мають бути нашим завданням на „третьому фронті“.

Г. Мох

Було викликано взвод драгунів.

А 31 грудня прибув до Батурина „сам“ жандарський полковник Рудов з ісправником. Почалися арешти”.

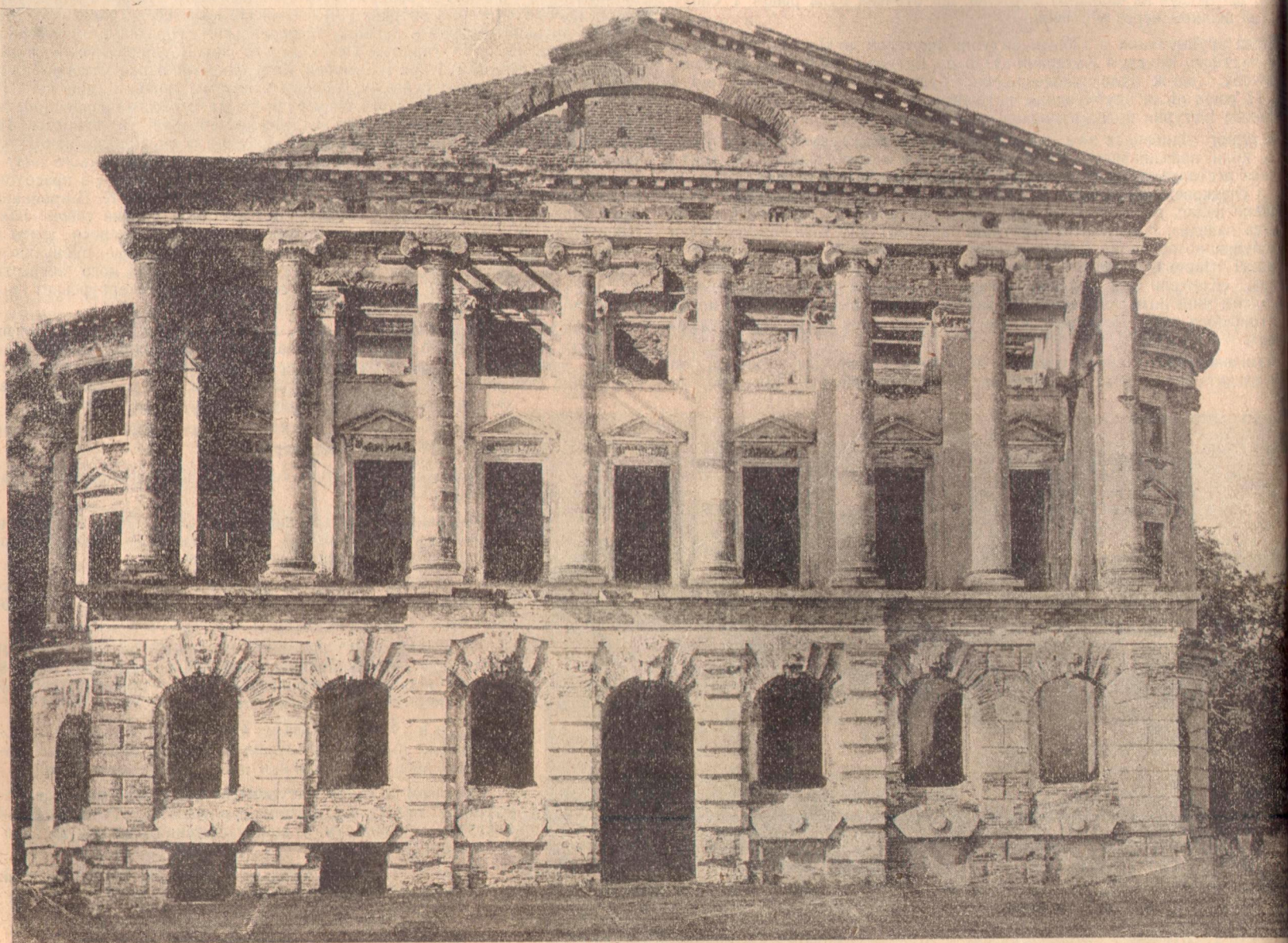
Значну роль Батурин відіграв в житті Конотопської округи під час горожанської війни 1918–1920 р.

Під час денікинщини в Батурині протягом кількох місяців існував фронт і відважні „батуринські партизани“ вели наступ на Батурин, що закінчився відібранням Батурина.

Околиці Батуринського палацу.
Організовані „батуринські отряди“ допомогли ліквідувати бандитизм Конотопщині.

Зараз, коли звернути увагу на „третій фронт“—культурне будівництво Батурин з його багатою історією та цінними пам'ятками має культурну цінність і збереження пам'яток старовини і мистецтва в Батурині му-
бути нашим завданням на „третьому фронті“.

Г. Мох

Палац Розумовського в Батурині до реставрації.

РИБАЛКИ У ДАНІЇ

Рибальчать у Данії по всьому узбережжі. Більш усього ловиться риба, угрі, камбала, оселедці, скумбрія. Ловити рибу рибалка виїжджає на човні сам собі не далеко в море і влов у таких випадках збуває місцевим риботорговцям, або виїзять групами на декільки днів і тоді їх привозять до Копенгагену, де продають її самі безпосередньо зі своїх човнів, в одному з численних каналів, до якого пристають.

Але трапляється також, що вони виїзять на цілі тижні й навіть місяці і тоді вони знаходяться в Англії.

На кожній барці відправляється звичайно, два три рибалки. Здебільшого це буває батько з своїми синами. Барки ці мають вітрила, великі, широкі, часто з мотором.

Коштує така барка декільки тисяч крон і майже завжди буває власністю рибалок.

Живе данський рибалка у власному будиночку в дві три кімнати. Цей будинок такий садовий з квітником, а іноді і садочком, невеликий город, майданчик, де розвішують сіти й инш.

Влітку часто-густо рибалки свої будинки наймають дачникам і родина тоді переходить в горішню кімнату, або прибудову.

Рибалки прибули з ловів.

Друга кімната служить за їдальню, в ній традиційний дубовий стіл, буфет й инш. Декілько відпочивалень та кухня з розвішаним по всіх стінах великим числом, часто-густо стародавнього, мідяного посуду.

Зрідка ще можна зустрінути у них зразки місцевої кустарної роботи: стародавню різану дубову шафу, таку-ж скриню, дзигарі, масивні столи на чотирьох широких ногах, широку лаву зі спинкою й инш. На вікнах завжди занавіски і квіти.

Сдежа рибалок у будень складається з грубих, синіх штанів та в'язаного синього светера.

Молоді рибалки і рибачки у свята вбираються в модний сучасний одяг.

В кожному будинкові передплачують газету. Взимку вони читають й книжки.

Заробіток їхній несталий і завжди хитається, то збільшуючись, то зменшуючись, але все таки гроші вони витрачають дуже вільно, бездумно, зовсім не так як оглядні селяни. Звичайно, вони не балакливі, але коли зустрінеється знайома і цікава для них тема, то вони втягуючися в розмову, стають балакучими і дотепними. Весь час роз'їжджаючи, вони мають і ширший кругогляд ніж селяни.

Сини в родині дуже рано починають допомагати батькові в роботі, звичайно також присвячують себе рибальству. Але вони вільні вибирати першу-ліпшу професію.

Доньки здебільшого років у 15 ідуть у найми, що має тут назву „домашнього асистенства“, або наймаються в няньки.

Жінки рибалок виймають рибу з волоку.

Особливо в місцях, близьких до столиці чи таких, що відрізняються своїми краєвидами і місцевістю, рибалки будують красиві вілли на два поверхи по три-п'ять кімнат в кожному, для дачників.

Майже всюди проведено газ, електричне освітлення, водопровод. Одна кімнат в будинкові вважається за парадну; там звичайно, стоїть плюшева м'яка мебля німецького риночного виробництва, всюди вази то-що.

Подружжя рибалок.

друга кімната служить за їдальню, в ній традиційні дерев'яні столи, буфет й інші. Декілько відпочивалень та кухня з розвішаним по всіх стінах великим числом, часто-густо стародавнього, мідяного посуду.

Зрідка ще можна зустрінути у них зразки місцевої кустарної роботи: стародавню різану дубову шафу, таку-ж скриню, дзигарі, масивні столи на чотирьох широких ногах, широку лаву зі спинкою й інші. На вікнах завжди занавіски і квіти.

Сдежа рибалок у будень складається з грубих, синіх штанів та в'язаного синього светера.

Молоді рибалки і рибачки у свята вбираються в модний сучасний одяг.

В кожному будинкові передплачують газету. Взімку вони читають й книжки.

Заробіток їхній несталий і завжди хитається, то збільшуючись, то зменшуючись, але все таки гроші вони витрачають дуже вільно, бездумно, зовсім не так як оглядні селяни. Звичайно, вони не балакливі, але коли зустрінеться знайома і цікава для них тема, то вони втягуючись в розмову, стають балакучими і дотепними. Весь час роз'їжджаючи, вони мають і ширший кругогляд ніж селяни.

Сини в родині дуже рано починають допомагати батькові в роботі, звичайно також присвячують себе рибальству. Але вони вільні вибирати першу-ліпшу професію.

Доньки здебільшого років у 15 ідуть у найми, що має тут назву „домашнього асистенства“, або наймаються в няньки.

Беручи на увагу гарну шкільну підготовку, що їм надаються права вибору першої-ліпшої роботи.

Частенько трапляється, що після декількох років перебування в Копенгагені на посаді, донька рибалки залишає її для того, щоб продовжувати свою освіту там чи за кордоном і потім може зайняти визначне місце на культурному, громадському чи художньому поприщі.

Копенгаген.

Є. Бурксер.

Торговки рибою.

ТАРАС

Нова фільма

У СУЧАСНИЙ мент на 1-ій Держкіно-фабриці ВУФКУ форсированим темпом провадиться праця, що до закінчення зйомок першого великого, історичного фільму на 2 серії „Тарас Шевченко“ по сценарію М. Ю. Панченка.

Паралельно до цього знімається картина під тією-же назвою на 6 частин спеціально пристосована до дітей.

Великий фільм малює життя, творчість і добу великого українського поета і є перша спроба дати на екрані минуле українського народу, його страждання, муки, неволю й боротьбу за свободу.

Українська Академія Наук в особі проф. Грушевського, Єфремова, Новицького, Онищука і Щербаківського пішла на зустріч

„Тарас Шевченко“. В ролі Тараса—актор театру «Березіль»—А. Бучма.

Реквізит і бутафорія історично витримані й виготовлюються згідно з музейними оригіналами, шкицами пр. Кричевського і історичними документами.

Зйомки фільму провадилися на Київщині, в маєтку Енгельгардта, кріпаком якого був Шевченко й де Київська фабрика реставрувала поміщицький будинок Шевченківської доби.

Зйомки також провадилися у Ленінграді, в Зимовому Палаці, в Літньому саді, Петропавлівській фортеці, у Москві, Києві, Чикаго, Нью-Йорку, Сан-Франциско.

да і на скрапінку українсько-го народу, його страждання, муки, неволю й боротьбу за свободу.

Українська Академія Наук в особі проф. Грушевського, Єфремова, Новицького, Онищука і Щербаківського пішла на зустріч

„Тарас Шевченко“. В ролі Тараса—актор театру «Березіль»—А. Бучма.

Набір некрутів. Хлопців заковано в кайдани.

ВУФКУ в його праці над картиною. Всеукраїнський Музей ім. Тараса Шевченка в Києві Музей Академії Наук і Одеський—дали для зйомок потрібний реквізит і меблі.

До керування всією художньою працею постановки запрошено відомого українського художника-архітектора проф. В. Г. Кричевського.

З огляду на, не тільки Всесоюзне, але й все-світне значіння цього фільму—ВУФКУ звернуло особливу увагу на історичну й художню витриманість картини.

Закуплено старовинну меблю, костюми, ридвани, рідний реквізит і все потрібне до постановки і що має відношення до 20—50 років минулого століття.

Реквізит і бутафорія історично витримані й виготовляються згідно з музейними оригіналами, шкицами пр. Кричевського і історичними документами.

Зйомки фільму провадилися на Київщині, в маєтності Енгельгардта, кріпаком якого був Шевченко й де Київська фабрика реставрувала поміщицький будинок Шевченківської доби.

Зйомки також провадилися у Ленінграді, в Зимовому Палаці, в Літньому саду, Петропавлівській фортеці, у Москві, Києві, Нижньому Новгороді, де Тарас Шевченко перебував тимчасово під час повернення з заслання: на Волзі, в Сормові.

На Кавказі, на Військово-Грузинському шляху й в горах Кавказьких гір кіно-експедиція прова-

Тарас Шевченко в дитячих літах. В ролі Тараса—Вася Людвинський.

Кирило-Методієвське братство. Збори на помешканні Костомарова.

ШЕВЧЕНКО

В. У. Ф. К. У.

ський, Куліш, Костомаров, Гребінка, Венеціанов, Микола І-й, Александр II, княжна Репніна й інші.

Ставить картину режисер П. І. Чардинін, знімає оператор Завелев, режисерські помічники Шор і Гелер.

Грим і перуки виготовлюються під керуванням гримера Щербини. До картини прикомандировано, як редактора відомого українського поета Михайля Семенка.

Фільм охоплює все життя Т. Шевченка з дитячих—років до смерти. Головну роль Шевченка виконує актор театру „Березіль» А. Бучма. Крім того в картині беруть участь такі актери: Капралов, Панов, Ляров, Худолеїв, Добровольський, Адашев, Мальський, Осташевський,

домени епізодів з поеми Т. Шевченка „Кавказ“, яка
малює завоювання Кавказу—миколаївським військом.

Знято грандіозні батальні сцени, в яких брали участь кавалерійські бригади.

Для обмундирування салдат Миколаївської доби в майстернях фабрики пошито 1000 повних комплектів обмундирування під керуванням фахівців, а також було виготовлено біля 1000 кремневих рушниць, шабель, паташів і т. д.

Кирило-Методієвське братство. Збори на помешканні Костомарова.

Фільм епізодів з поеми Т. Шевченка „Кавказ“, яка наголошує на завоюванні Кавказу — миколаївським військом.

Зазнято грандіозні батальні сцени, в яких брали участь кавалерійські бригади.

Для обмундирування салдат Миколаївської доби в майстернях фабрики пошито 1000 повних комплектів обмундирування під керуванням фахівців, а також було виготовлено біля 1000 кремневих рушниць, кинів, палахів і т. и.

У картині яскраво змальовано побут українського кріпацького села, двірцевий і поміщицький.

Режисура звернула виключну увагу на типах. Історичні особи підшукані по всій Україні. В картині показано такі історичні особи: Брюлов, Жуков

Тарас Шевченко з заслання вернувся на батьківщину.

Військовий парад за часів Тараса.

Лярова, Платонов, Дорошенко Вася Людвинський та інші.

Переглядаючи зазняте можна гадати, що цей фільм буде одним з найкращих за видані до цього часу, як у відношенні художньої і історичної витриманості, так і у відношенні гри акторів і чудово-використаної натури.

Постановка картини «Тарас Шевченко» припадає до 35-ти річного ювілею акторської й 20-ти річного кіно-режисерської діяльності режисера П. І. Чардиніна і є, приблизно, його 200 та постановка. Картина буде видана до 112-ти роковин народження Тараса Шевченка.

Л. Мог-ський.